

Vývoj pozície Medzinárodného maratónu mieru v Košiciach v systéme maratónov sveta a Európy

Vladimír SLAVÍK, Milan KOŠČO

Development of the position of the International Peace Marathon in Košice in the system of marathons of the world and Europe

Abstract: *The aim of the paper is to analyse the position of the marathon in Košice in the system of world and European marathons. We provide an overview of trends of urban circuits of the tracks, the exponential growth of participants, the increase of the women runners and the age diversity of runners, the slowdown of average performances against the background of specific marathons, but at the same time constant improvement of the best performances. Following the example of a marathon in Košice, the paper analyses the geographical aspect of a sporting event in the wider context of other activities of the city of Košice (in recent years the European city in three spheres). We also emphasize comparison of marathons in Košice, Eindhoven and Ljubljana in terms of diversity, number of participants, foreign participation, and sponsors. To achieve this, we evaluate the literature in the field of sports geography, we select and analyse statistical data from event websites and we present them in the form of tables, graphs and maps. We draw attention to the growing importance of marathons as events affecting cities. The results confirm that the long tradition of the event is not enough to compete with much younger marathon runs in the cities of similar size such as Ljubljana and Eindhoven. The importance of the Košice Peace Marathon results from many factors, including long tradition, number of runners and spectators, number of foreign runners, geographical location, marketing, or financial benefits.*

Keywords: *Marathon, Košice, Development of position, World and European marathons, Geographical aspects*

Úvod

Medzinárodné športové akcie priťahujú športovcov z celého sveta a vyvolávajú zvýšenú mediálnu pozornosť. Tie najvýznamnejšie, ako olympijské hry či majstrovstvá sveta vo futbale, sledujú miliardy divákov a predstavujú propagáciu hostiteľských krajín takého dosahu, že ich možno označiť za významné geopolitické aktivity. Podobne ako v geopolitike sa tieto akcie diferencujú podľa úrovne (významu, mediálneho vplyvu, ekonomického dopadu, participácie a pod.) a pri ich štúdiu je nutné rešpektovať ich porovnateľnosť. Tak ako iné, aj športové aktivity tvoria súčasť života regiónu, ktorý Bašovský a Lauko (1980) považujú za zložitý dynamický priestorový systém. V rámci daného regiónu významné športové akcie spoluvytvárajú imidž a branding mesta.

Prvý maratón sa konal v Bostone už v roku 1897, ale až po masovejšom rozšírení siete maratónov od 70. rokov 20. storočia sa postupne rozvinula metodika klasifikácie i komparácie maratónov a rôzne rebríčky, ktoré klasifikujú maratóny podľa parametrov stanovených športovými asociáciami. Informácie o maratónoch sa tak dostávajú do pozornosti akademického prostredia a je možné skúmať rôzne dopady športových podujatí na mestá. Cieľom príspevku je analyzovať vývoj pozície maratónu v Košiciach v systéme svetových a európskych maratónov a analyzovať geografické aspekty vybraných maratónov. Hlavná výskumná otázka vyplýva

z cieľa príspevku. Prečo je Medzinárodný maratón mieru (ďalej len MMM) v Košiciach tak vysoko v rankingu IAAF? Prečo je pozícia MMM lepšia ako pozícia maratónov vo väčších metropolách ako Budapešť, Varšava, Viedeň, Krakov, Porto a na strane druhej, prečo mu konkurujú maratóny vo veľkosti porovnateľných mestách ako sú Ľubl'ana či Eindhoven? A zodpovedá športová kvalita MMM tomu poradiu?

Z uvedených otázok vyplývajú hypotézy: (1) MMM v Košiciach je tak vysoko v hodnotení vďaka dlhšej tradícii a imidžu podujatia. (2) Športovou kvalitou patrí maratón skôr k priemerným podujatiam.

Teoretický základ

Aj keď sa články s tematikou športu a geografie objavujú sporadicky už viac ako jedno storočie, k rozvoju geografie športu dochádza až v posledných desaťročiach. Významnú zásluhu na tom majú aktivity dvoch autorov, ktorých môžeme považovať za skutočných zakladateľov geografie športu. Sú nimi John Rooney v Amerike a John Bale v Európe. Geografia športu je „špecifickou geografickou subdisciplínou zaoberajúcou sa štúdiom športových aktivít prebiehajúcich na zemskom povrchu a priestorovou distribúciou športu a jeho zmenami v čase; meniaceho sa charakteru športového prostredia a jeho vzájomného vzťahu s účastníkmi športových aktivít; vytvárania návrhov na priestorové zmeny v rámci športového prostredia.“ (Bale 2003, p. 15). Keďže ide o pomerne mladú špecializáciu, ktorá sa formuje a rozvíja v období tematickej fragmentácie geografie a postmoderných prístupov, je pre ňu charakteristická rozmanitá paleta tém a metód spracovania. Relatívne obmedzený počet autorov, ktorí sa problematike venujú spôsobuje, že nie všetky témy, ktorými by sa geografia športu mohla zaoberať, sú publikačne pokryté. V rámci výskumu doposiaľ dominujú najpopulárnejšie športy (futbal v celosvetovom meradle), ekonomicky najatraktívnejšie športy, ale aj také športové podujatia, ktoré môžeme považovať za geografické z podstaty, ako cyklistika, trekning a pod. Atletika síce patrí vďaka behu ako najprírodzenejšiemu športu vôbec k najstarším športom, no odborných prác zaoberajúcich sa atletickými disciplínami z geografického hľadiska nie je veľa, väčšina z nich sa koncentruje na behy. Práve bežecké disciplíny (beži a trate) indikujú isté geografické súvislosti. Mnohým témam však geografia športu nevenuje dostatočnú pozornosť. To je aj prípad maratónov.

Zmienky o športových podujatiach z geografického hľadiska sa objavujú už v 19. storočí. V roku 1879 sa Réclus v diele *Géographie Universelle* zaoberal okrem iného kriketom. Hilderbrand v roku 1919 publikoval článok *The Geography of Games*. Lehrman (1940) zverejnil štúdiu pod názvom *The geographical origin of Professional baseball players*. Rooney (1969) skúmal geografické rozdiely pôvodu prvotriednych futbalistov v USA a ich migráciu od strednej až po vysokú školu. Mnohí ďalší autori nasledovali články Rooneyho a publikovali príspevky použitím podobných metód skúmania, napr. Bale (1982, 1990), Augustin (1995), Ravenel (1998). Walterspieler (1982) publikoval článok o umiestnení futbalových tímov v Lotrinsku a koreláciu medzi úrovňou tímov, obyvateľov miest a ich ekonomickej aktivity. Bale vydal publikáciu *Sport's Geography* (1989, 2003), ktorá je míľnikom vo vývoji geografie športu. Maguire (2005) prezentuje globalizáciu športu. Wise a Kohe (2018) riešili otázku dopadu koncentrácie športových lokalít na spoločnosť. Cidell (2017) riešil otázku cestných behov.

Geografia športu sa v slovenskej geografii doteraz prezentovala len sporadickými príspevkami. Zubriczký (1996) konštatoval, že šport je fenoménom, ktorý má mnohé dopady, vrátane regionálnych, odráža ekonomicke a spoločenské postavenie regiónu. Geografickými aspektami bežeckých pretekov sa prvý začal zaoberať Slavík. Spoločne s Mičietovou analyzovali cezhraničný beh Skalica – Hodonín (Slavík a Mičietová 2002) v kontexte cezhraničnej spolupráce. Problematikou športových podujatí v urbánnom priestore sa zaoberal Kováč (2009). Zvýšený záujem o témy geografie športu registrujeme v poslednej dekáde. Horvát (2011) zhodnotil vývoj bežeckých pretekov v Bratislave a Tužinčin (2013) maratóny vo svetových metropolách. Bačík a Klobučník (2013, 2017, spolu s Mignot 2019) prezentovali Tour de France ako významnú športovú udalosť s celosvetovým dosahom, analyzovali viaceré priestorové aspekty v dlhých časových radoch pomocou pokročilejších GIS technológií. Vybrané aspekty košického maratónu

predstavili Slavík a Koščo na konferenciách v Danišovciach (Slavík a Koščo 2015, 2018), Bratislave (Slavík a Koščo 2018) a Lochówe (Poľsko) (2019). Klobučník, Plešivčák a Vrábek (2019) skúmali vzťah športových výkonov a vybraných ekonomických aspektov futbalových klubov v regiónoch Európskej únie. Z českej geografie možno uviesť ako reprezentantov tohto zamerania Tomeša (2011, 2012) a Slepíčkovú a Slepíčku (2012).

Tak ako sa obchod, ekonomika a kultúra globalizujú, tak sa globalizuje aj šport. Veľké mestá sa v súčasnosti vyznačujú dynamikou vnútornej reštrukturalizácie, ktorá je významne formovaná internacionalizáciou a globalizáciou a ich vzájomnou konkurenciou (Korec 2013). Významným prejavom globalizácie je migrácia športovcov. „*Šport a presnejšie domáci šport je hodný pozornosti geografa, pretože má ekonomickú významnosť, sociálne dôsledky, schopnosť vykazovať určité kultúrne korene, prispievajúce k pochopeniu využívania mestskej plochy a celkového priestoru sídiel.*“ (Burley 1966, p. 55). „*Pri hodnotení športu z hľadiska úspešnosti a geografie nejde len o víťazstvo, tituly a rekordy, ale aj o spomínaný vplyv športu na kvalitu života a zdravie obyvateľov a nepriamo i na ekonomickú efektivitu spoločnosti.*“ (Tomeš 2011, p. 20).

Maratóny síce nepatria medzi podujatia s najvyššou mierou sledovanosti, ale ich význam spočíva v tom, že ide o masovú akciu, ktorej sa zúčastňujú tisíce športovcov, profesionálov i amatérov. Maratóny organizované v mestách majú v rámci športových podujatí špecifické postavenie. „*Maratón je jediná súťaž, v ktorej je masám dovolené byť v rovnakom čase na rovnakej trati ako svetová špička.*“ (Jones a James 2012, p. 12). Young (2016) zdôrazňuje sociálny aspekt maratónskych behov v mestských okruhoch. Priemerné časy sú pomalšie, ale elitné špičky sa zlepšujú a stúpa aj priemerný vek bežcov.

Metodika príspevku je založená na selekcii, analýze a syntéze dát získaných z dostupných oficiálnych štatistík. V posledných rokoch databázy maratónov poskytujú všetky potrebné údaje o bežcoch, ale ekonomické údaje je stále pomerne komplikované získať. Údaje o počtoch bežcov niekedy skresľujú aj počty účastníkov v subdisciplínach maratónov, ktoré organizátori pridávajú do štatistiky podujatia z ekonomických, charitatívnych, marketingových dôvodov (Koščo 2018). Pre analýzu vývoja vybraných parametrov maratónov boli použité indexy dynamiky rastu, demografické ukazovatele (podiel mužov a žien, víťazi podľa štátov, počet bežcov na 1 000 obyvateľov, medián a modus veku a pod.) a štatistické metódy (korelačná analýza, variačný koeficient). Hodnotené ukazovatele a ich vývojové tendencie boli postupne vyhodnocované na základe tabuliek, grafov a obrázkov, limitovaná kapacita príspevku nám umožňuje prezentovať len vybrané z nich.

Analýzam diaľkových behov vrátane maratónov sa venujú len niektoré športové magazíny, napr. www.impactmarathon.com/in-the-media, www.runnersworld.com a špecializované webové stránky (<https://arrs.run>, <http://iaaf.com>, <http://aims-worldrunning.org>). Hodnotenia behov z hľadiska geografie sú úplne výnimočné (Cidell 2017, Qviström 2017) a týkajú sa predovšetkým diaľkových behov v teréne.

Kritériá hodnotenia maratónov

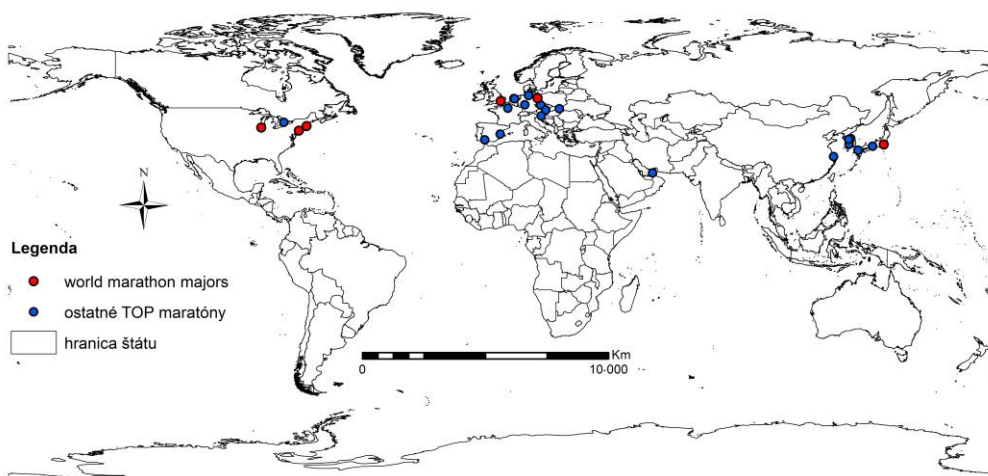
Skôr ako sa ustálili všeobecne uznávané kritériá hodnotenia maratónov, používali sa hodnotenia podľa roku založenia, počtu zúčastnených krajín, počtu bežcov, neskôr aj podielu mužov a žien, výškového profilu trate a pod.

Ak má byť maratón uznaný Medzinárodnou asociáciou atletických federácií (International Association of Athletics Federation, ďalej IAAF) a zapísaný do jej kalendára, musí spĺňať niekoľko kritérií (nie všetky maratóny sú zapísané v databáze IAAF, reálna databáza maratónov nielen v Európe má vyššiu mohutnosť). Základ pre metódu hodnotenia podľa IAAF bol vyvinutý v roku 1979 a postupne sa zdokonaľoval. Medzi najdôležitejšie patria počet bežcov maratónu (okrem subdisciplín, ktoré v súčasnosti zvyčajne dopĺňajú hlavnú akciu, čím sa zvyšuje atraktivita a aj celkový počet účastníkov), počet zastúpených štátov, rešpektovanie právnych noriem, živé vysielanie prostredníctvom televízie alebo online streamovanie. Z hľadiska kvality bežcov sa vyžaduje účasť bežcov z aspoň piatich štátov s dosiahnutým časom bežcov

lepším ako IAAF limity pre konkrétne obdobie. Bežať musí aspoň päť mužských a päť ženských elitných športovcov. Za takých sú považovaní tí, ktorých najlepší osobný výkon v rámci trojročného obdobia pred príslušnou udalosťou dosiahol štandard určený IAAF. Ku kritériám, na základe ktorých sa hodnotí postavenie maratónu, patrí aj výška odmeny pre víťaza, obsah a úplnosť webovej stránky podujatia, organizovanie tlačových konferencií, špecifikovaný počet vykonaných dopingových testov, primerané lekárske vybavenie na počet bežcov, počet staníc občerstvenia. Trať musí byť certifikovaná a uzavretá pre premávku, spôsob merania času sa vykonáva podľa štandardu s plným elektronickým časovaním. Preteky musia byť organizované tak, aby minimalizovali ekologické škody a zohľadňovali bezpečnostné opatrenia. Elitné hodnotenia maratónov sa udeľujú aj na základe záväzku organizátora k pokroku v športe a konkrétnych krokov v globálnom boji proti doping. Vývoj kritérií hodnotenia maratónov je dynamickým systémom, ktorý reflektuje okolnosti doby, vývoja behu, vývoj bežeckých časov i geopolitické hľadisko.

Výber najvýznamnejších maratónov a ich porovnateľnosť

Najvýznamnejšie maratóny sveta sú zastrešené dvomi medzinárodnými inštitúciami. Tie reprezentujú International Association of Athletics Federation (IAAF) a Association of International Marathons and Distance Races (AIMS), ktorej členmi sú aj maratóny v Bratislave a Košiciach. Pre sériu šiestich najprestížnejších maratónov sveta sa používa termín „World marathon majors“. Tie sa konajú v metropolách Boston, Chicago, New York, Berlín, Londýn, Tokio (obr. 1). Ide o maratóny na severnej pologuli približne v rovnakých geografických šírkach.

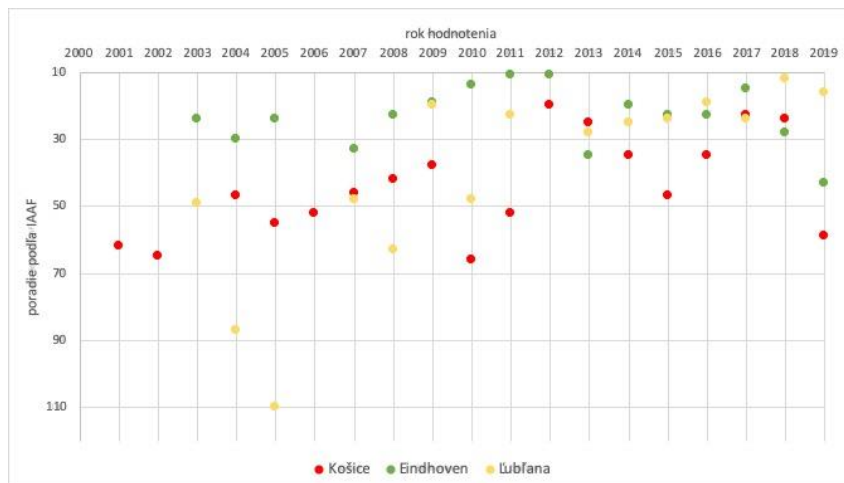

Obr. 1. Najvýznamnejších 25 maratónov sveta podľa IAAF; Zdroj: World Athletics (2019)

Postavenie týchto metropol v rámci športu dokumentuje *Global Sports Impact Cities Index*, kde v rokoch 2012 – 2015 dominovali Tokio (1. miesto), Londýn (2. miesto), no v roku 2019 Londýn poklesol na 6. a Berlín na 23. priečku. Praha dosiahla 36. miesto a Košice zaujali 110. miesto pred Chicagom (129. miesto), Bostonom (150. miesto). Maratón v Košiciach patrí v súčasnosti medzi významné európske atletické súťaže aj v kontexte globalizácie športových podujatí. MMM sa umiestnil v roku 2018 v rámci európskeho poradia na 12. mieste a v rámci celosvetového rebríčka na 24. mieste (Slavík a Koščo 2018). V roku 2019 vo svetovom hodnotení klesol na 59. miesto (v Európe na 21. miesto). Konkurenciou sú mu napríklad aj maratóny v Eindhovene či Ľubl'ane.

Maratóny porovnateľné s MMM v Košiciach

MMM v Košiciach z hľadiska organizácie, počtu obyvateľov mesta, počtu bežcov a ďalších kritérií je možné porovnávať s maratónmi v mestách, ktoré majú rádovo približne rovnaký počet obyvateľov, pričom predstavujú konkurenciu pre MMM. Prioritne ide o mestá Eindhoven a Ľublana, ktoré sa umiestňujú v rebríčku IAAF relatívne vysoko (obr. 2).

Obr. 2. Vývoj pozície maratónov v Košiciach, Eindhovene a Ľublane podľa IAAF v rokoch 2001 – 2019; Zdroj: World Athletics (2019)

Ďalej je relevantná komparácia MMM s maratónmi v metropolách susedných štátov (Praha, Budapešť, Viedeň, Varšava), prípadne s maratónmi, ktoré síce nepatria ku špičke, avšak majú svoje stabilné miesto v hodnotení IAAF (Krakov, Padova, Lausanne, Hannover, Terst, Porto). Pri hodnotení pozície v rebríčku IAAF sledujeme fluktuáciu rankingu v čase. Napríklad pozícia maratónu v Budapešti (183. miesto v roku 2019) je výrazne horšia ako pozícia maratónu v Košiciach. Na druhej strane maratón v Prahe (jeden z najkzomopolitnejších) si za krátku dĺžku trvania (od roku 1995) vybudoval vysokú pozíciu (7. miesto v roku 2016) (tab. 1).

Tab. 1. Vývoj poradia vybraných maratónov podľa IAAF v rokoch 2004 – 2019

lokality/rok	2004	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Košice	47	55	46	38	66	52	20	25	35	47	35	23	24	59
Eindhoven	30	24	33	19	14	11	11	35	20	23	23	15	28	43
Ľublana	87	110	48	20	48	23	-	28	25	24	19	24	12	16
Praha	20	18	41	18	11	13	12	21	-	12	7	11	16	13
Budapešť	118	135	142	172	155	242	167	169	220	185	180	142	156	183
Varšava	102	48	62	117	61	50	80	29	21	20	41	41	39	47
Viedeň	16	44	24	22	23	16	13	20	19	32	14	13	20	21
Krakov	-	103	86	84	115	54	69	202	142	131	67	86	64	84
Graz	-	57	-	103	112	-	87	-	179	-	-	-	153	-
Padova	25	8	42	37	83	34	36	66	-	114	116	100	78	89
Lausanne	73	-	-	-	208	172	-	204	189	147	149	159	149	167
Hannover	51	-	-	55	28	27	24	33	37	28	42	38	-	46
Terst	58	-	52	-	218	-	102	-	172	157	-	-	-	-
Porto	-	-	-	53	107	103	73	70	82	149	47	84	46	100

Zdroj: World Athletics (2019); Vysvetlivky: - maratón nebol v konkrétnom roku v databáze/hodnotení IAAF

V rámci porovnateľných miest výrazne v hodnotení poklesol maratón v Grazi, ktorý sa už neobjavuje na prvých 200 miestach v hodnotení IAAF. Stabilne sa v rebríčkoch (v hodnotení síce na horších pozíciách) objavujú maratóny v Lausanne, Padove, Porte. Výraznejšie výkyvy v medziročnom hodnotení podľa IAAF, či už ide o zlepšenie alebo zhoršenie pozície, pozorujeme v prípade Ľubľany, Košíc, Varšavy, Prahy a Viedne. Relatívne stabilnú pozíciu majú Eindhoven, Lausanne a Hannover.

Vývoj pozície Košíc podľa najčastejšie používaných kritérií maratónov

V súlade s tendenciou zakladania nových maratónov, ekonomickým benefitom pre víťazov, zmenou štruktúry bežcov, je aj maratón v Košiciach nútený reagovať na tieto skutočnosti. Pri hodnotení maratónov sa najčastejšie používajú nasledovné kritériá: rok založenia, počet účastníkov, podiel pohlaví, zastúpenie štátov, profil trate, ekonomický dopad a pod.

Kritérium roku založenia

Medzinárodný maratón mieru v Košiciach bol založený v roku 1924. Je štvrtým najstarším na svete po maratóne v Bostone, Yonkers (predmestie New Yorku) a Polytechnic/Windsor maratóne v Chiswicku vo Veľkej Británii (tento bol založený v roku 1909, je teda síce starší, ale jeho fungovanie nebolo kontinuálne, poslednýkrát sa uskutočnil v roku 1996). Podľa početnosti konania je teda maratón v Košiciach tretí najstarší (tab. 2).

Maratón v Košiciach ako najstarší súvisle fungujúci maratón v Európe zaujíma v tomto ukazovateli exkluzívne postavenie (tab. 2). Výraznejší nárast počtu maratónov začína od 70. rokov 20. storočia (tab. 3), kedy sa objavujú maratóny v Aténach, Berlíne, Göteborgu, Amsterdame a v Paríži. Význam maratónu v Košiciach bol v 60. rokoch 20. storočia väčší ako v súčasnosti, čo potvrdzuje aj víťazstvo Abebe Bikilu v roku 1961, čerstvého víťaza OH v Ríme (1960) alebo víťazstvo Leonarda Edelena v roku 1963. V tom čase patrila maratón v Košiciach k najlepším 5 maratónom na svete.

Tab. 2. 15 najstarších maratónov vo svete podľa počtu rokov konania do roku 2019

P.	Mesto/lokalita	Štát	Mesiac konania	Rok založenia	Počet ročníkov	Roky konania (ak bol maratón prerušený)
1.	Boston	USA	04	1897	122	1897-1917, 1919-2019
2.	Yonkers	USA	09 +	1907	93	1907-1911, 1913-1917, 1935-2000, 2002-2011
3.	Košice	Slovensko	10 +	1924	96	1924-1937, 1939, 1941-2019
4.	Chiswick	Spojené kráľovstvo	09 +	1909	82	1909, 1911-1914, 1919-1974, 1976-1987, 1992-1996
5.	Otsu	Japonsko	03 +	1946	74	
6.	Belfast	Spojené kráľovstvo	05 +	1946	74	
7.	Kochi	Japonsko	02 +	1946	73	1946-1958, 1960-2019
8.	Johannesburg	JAR	03 +	1946	73	1946-1997, 1999-2019
9.	Fukuoka	Japonsko	12	1947	72	
10.	Durban	JAR	09 +	1927	68	1927-1939, 1946-1956, 1958-2001
11.	Saint John's Newfoundland	Kanada	09	1950	68	1950-1957, 1959-1969, 1971-2019
12.	Chuncheon	Južná Kórea	10 +	1947	68	1947-1949, 1954-1956, 1958-2019
13.	Hitachinaka	Japonsko	01	1953	67	
14.	Oita	Japonsko	02	1953	67	
15.	Sasolburg	JAR	02	1951	67	1951-2012, 2014-2019

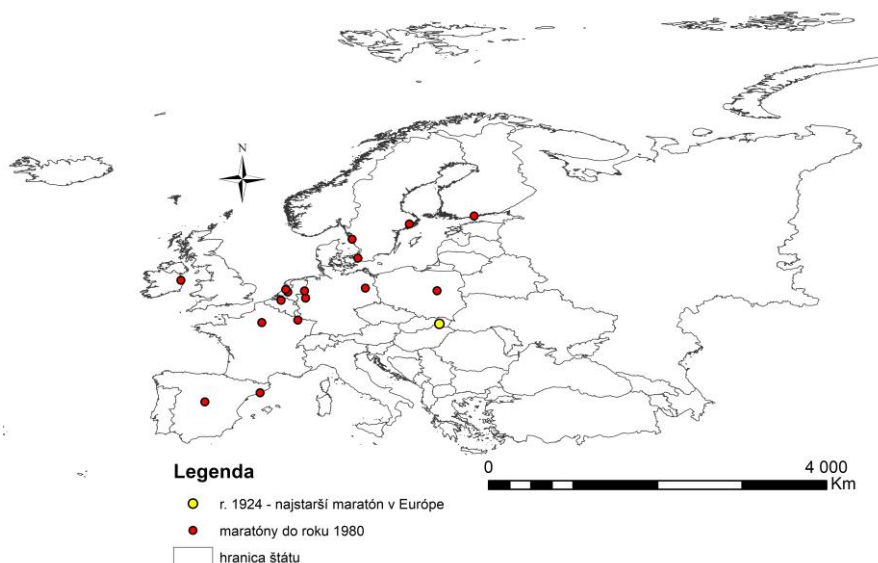
Zdroj: Association of Road Racing Statisticians (2019); Vysvetlivky: + beh sa konal aj v iných mesiacoch, uvedený mesiac je najfrekvencovanejší

Tab. 3. Desať najstarších maratónov v Európe podľa roku založenia

P.	Mesto	Štát	Rok vzniku	P.	Mesto	Štát	Rok vzniku
1.	Košice	Slovensko	1924	6.	Metz	Francúzsko	1973
2.	Enschede	Holandsko	1947	7.	Berlín	Nemecko	1974
3.	Essen	Nemecko	1963	8.	Amsterdam	Holandsko	1975
4.	Atény	Grécko	1972	9.	Paríž	Francúzsko	1976
5.	Göteborg	Švédsko	1972	10.	Redruth	Spojené kráľovstvo	1977

Zdroj: Association of Road Racing Statisticians (2019): International Running Calendar and runners' resources (2019)

Priestorová lokalizácia maratónov do roku 1980 bola viazaná prioritne na región vtedajšieho západného bloku s výnimkou maratónu v Košiciach, Varšave a Istanbule (obr. 3). Od roku 1978 nastáva expanzia počtu maratónov v metropolách aj v menších mestách Európy. Významným bol rok 1981, kedy odštartovalo 10 nových maratónov a potom sa v každom roku pridávali ďalšie (tab. 4). V roku 1982 pribudol maratón v Eindhovene (ako každoročné podujatie až od roku 1992) a v roku 1996 maratón v Ľubľane.

Obr. 3. Maratóny v Európe do roku 1980; Zdroj: World Athletics (2018), vlastné spracovanie

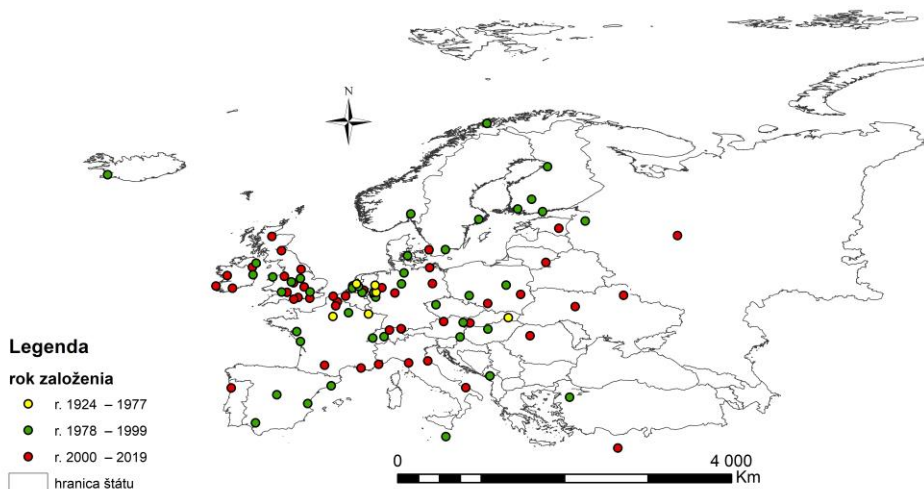
V rokoch 2016, 2018 a 2019 v Európe nevznikli ďalšie maratóny, bolo to prvýkrát od roku 1972. Ďalšie maratóny sa zakladajú skôr v lokalitách mimo Európy. Signalizuje to, že v Európe po 40 rokoch rastu počtu maratónov dochádza k stagnácii a tiež k priestorovej redistribúcii bežcov. Do roku 2019 vzrástol počet maratónov oproti roku 1980 viac ako 5-násobne. Sú koncentrované hlavne v západnej Európe, avšak oproti roku 1980 pribudlo niekoľko desiatok lokalít vo východnej Európe (obr. 4). Keďže popularita maratónov od roku 2000 výrazne vzrástla, objavujú sa aj v periférnych až extrémnych regiónoch (sever Nórska, Grónsko, Faerské ostrovy) a tiež v malých mestách aj vidieckych obciach.

Medzinárodný maratón v Košiciach získal v roku 2018 hodnotenie IAAF Silver label (v roku 2016 Bronze label), okrem toho v roku 2015 aj certifikát 5 Star Quality Road Race (udelený European Athletics), čo znamenalo významný posun v rankingu a šancu pritiahnúť väčší počet elitných bežcov, aj keď v čase jeho konania sa koná viacero významných maratónov (Brusel, Kyjev, Casablanca, Trento, Colombo).

Tab. 4. Maratóny založené a nepretržite pokračujúce v Európe v rokoch 1978 – 2019

Rok	Mesto, obec	Rok	Mesto, obec
1978	Barcelona, Wernigerode (Nemecko), Madrid, San Sebastian, Utrecht	1999	Bromöll (Švédsko), Odense
1979	Istanbul, Štokholm, Varšava	2000	BadArolsen (Nemecko), Dunkerque, Miláno, Poznaň, Tallin
1980	Antwerpy, Kodaň, Dublin, Helsinky	2001	Lindau – Bregenz (Nemecko, Rakúsko), Galway, Inverness (Veľká Británia), Kangerlussuaq (Grónsko)
1981	Cardiff, Frankfurt n. M., Londýn, Moskva, Nantes, Nottingham, Duisburg, Rotterdam, Radenci (Slovensko), Valencia	2002	Krakov, Linz, Münster
1982	Belfast, Eindhoven, Rím, Lianberis (Veľká Británia), Toruň	2003	Düsseldorf, Edinburgh, L'Escala Španielsko, Zoutelande (Holandsko), Lódž, Víňus, Zürich
1983	Mnichov, Wroclaw	2004	Porto, Postupim, Torshavn (Faerské ostrovy)
1984	Brusel, Budapešť, Florencia, Reims, Reykjavík, Viedeň, Växjö (Švédsko)	2005	Ženeva, Albert (Francúzsko), Schlieren (Švajčiarsko),
1985	Sevilla	2006	Solún, Lens, Limassol, Luxemburg, Bratislava
1986	Hamburg, Lisabon	2007	Cork, Toulouse, Newry (Veľká Británia), Medžugorje (Bosna a Hercegovina), Luzern
1987	Bila Tserkva, Turín	2008	Bukurešť, Nice
1988	Belehrad, Maranello – Carpi (Taliano)	2009	Dingle (Island), Lucca, Marseille, Katowice, Skopje
1989	Oulu, Tromsø	2010	Brighton, Bastad (Švédsko), Chester, Galway, Las Palmas, Kielder (Veľká Británia) Kyjev, Nikózia
1990	Omsk	2011	Kluž
1991	Hannover, La Rochelle, Leiden, Valetta (Malta), Riga, St. Petersburg	2012	Milton Keynes, Tartu
1992	Turku, Záhreb	2013	Bournemouth, Lublin, Moskva, Varšava, York
1993	Interkalen (Švajčiarsko), Lausanne	2014	Giovinazzo (Taliano), Helsingborg, Charkov, Rimini
1994	Oslo, Podgorica	2015	Bristol, Kišiňov
1995	Praha, Gdaňsk	2016	-
1996	Lublana	2017	Birmingham, Gent, Bruggy, Southampton
1997	Kolín n. R., Monako (Monako)	2018	-
1998	Tampere, Kremsam D. (Rakúsko), Wolverhampton	2019	-

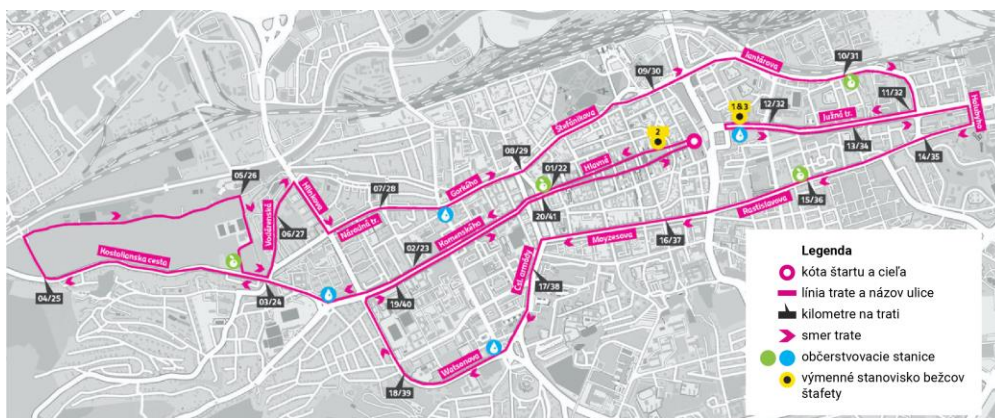
Zdroj: World Athletics (2019); Vysvetlivky: Viaceré mestá organizujú dva maratóny – napr. Barcelona, Varšava, Galway; kurzívou sú uvedené malé mestá (do 50 tis. obyv.) a 7 vidieckych obcí (Lianberis, Bromöll, Kangerlussuaq, L'Escala, Albert, Schlieren, Bastad), a štát resp. územie štátu (Grónsko, Faerské ostrovy), Maranello – Carpi, Lindau – Bregenz – trasa z mesta do iného mesta

Obr. 4. Etapy vývoja maratónov v Európe v rokoch 1924 – 2019; Zdroj: Association of Road Racing Statisticians (2019), vlastné spracovanie

Kritérium vývoja tratí

V drvivej väčšine maratónov prevládajú mestské okruhy tratí. Trend mestských okruhov sa zavádzal postupne od 80. rokov 20. storočia. Staršie maratóny však prešli rôznymi vývojovými etapami vymedzenia tratí. Trasa najstaršieho maratónu v Bostone je špecifická v porovnaní s inými okruhmi, pretože si zachováva historické hľadisko. Trasa začína v oblasti Nové Anglicko v meste Hopkinton, vedie cez Ashland, Framingham, Natick, Wellesey a končí v Bostone. Na celej svojej dĺžke klesne o 135 m, teda 3,3 m na každom kilometri (Jones a James 2012). Maratón v Berlíne má povesť trasy, na ktorej bolo dosiahnutých najviac svetových rekordov. Stabilné jesenné počasie, plochá a rovná trať patria medzi faktory, ktoré podčiarkujú významnosť tohto bežeckého podujatia. Prvý ročník maratónu v Berlíne sa konal v roku 1974 v lese v Grünewalde. V roku 1981 sa presunul do ulíc Západného Berlína a po páde Berlínskeho múru v roku 1990 sa beží celým Berlínom a finišuje pri Brandenburskej bráne. Trať mestského okruhu je vymedzená ulicami pri Ríšskom sneme, Postupimskom námestí či katedrále. Trať je plochá, začína v nadmorskej výške 38 m n. m. a nestúpa vyššie ako na úroveň 53 m n. m. a nižšie ako 37 m n. m. (Tužinčín 2013). Pražský maratón len ako mestský okruh sa beží po nábreží Vltavy, pretína niekoľko mostov, snahou organizátorov je, aby trať kopírovala významné ulice a námestia v Starom meste. Trať maratónu v Eindhovene vedie okrem centrálnej časti mesta aj rôznymi parkami, oddychovými zónami, kde je minimálne výškové prevýšenie. Trať maratónu v Lubľane vedie centrálnou časťou mesta, odkiaľ zo stredy pomyselného kruhu prechádza polomerom k periférnym častiam a cieľová rovinka je na tom istom mieste ako štart. V prípade maratónu v Košiciach sa v doterajšej histórii vystriedalo deväť základných podôb trate. V roku 1924 viedla trať z Turne do Košíc. V roku 1925 viedla trať z Košíc do Šebastoviec, Hanisky a späť. V roku 1926 sa trať ustálila na trase Košice – Seňa a späť. V roku 1951 sa maratón bežal z Košíc do Lemešian a späť a v roku 1952 z Prešova do Košíc. V roku 1953 sa maratón vrátil naspäť na trať Košice – Seňa a späť. Snaha o zatriktívnenie trate viedla v roku 1989 k prvému prechodu na mestský okruh. Odtedy prebiehali už iba optimalizácie trate. Posledná výrazná zmena nastala v roku 2009 vynechaním úseku na Námestí osloboditeľov. Bežia sa dva dĺžkovo zhodné okruhy (obr. 5).

Obr. 5. Schéma trate maratónu v Košiciach; Zdroj: Maratónsky klub Košice (2017), upravené autormi

Mestské okruhy priťahujú viac divákov, sprievodné podujatia, a tým aj vyššiu ekonomickú bonitu. Organizátori na webových stránkach maratónov umiestňujú všetky podstatné informácie, vrátane priebehu tratí. V mesiaci október sa konajú aj konkurenčné maratóny v Eindhovene a v Lubľane. V podobnom časovom období ako maratón v Košiciach sa koná aj maratón v Budapešti, ktorého sa zúčastnilo v roku 2019 aj 84 bežcov zo SR (čo je 4,7 % zahraničných bežcov).

IAAF udeľuje známky kvality za dosiahnuté športové výsledky a komplexnú organizáciu pretekov od roku 2008. V tabuľke podľa kategórií sa umiestnili viaceré nami sledované maratóny (Viedeň, Praha, Ľubľana, Košice, Varšava, Hannover, Krakov, Porto) (tab. 5).

Tab. 5. Maratóny v Európe v kategóriách Platina, Gold, Silver a Bronze label v roku 2019

Platina label	Gold label	Silver label	Bronze label
Berlín, Londýn	Sevilla, Paríž, Rotterdam, Madrid, Praha, Ľubľana, Amsterdam, Frankfurt nad Mohanom, Valencia, Istanbul, Riga, Viedeň	Miláno, Rím, Hannover, Varšava, Košice, Lisabon	Barcelona, Bukurešť, Krakov, Ženeva, Kodaň, Poznaň, Malaga, Benátky, Porto, Florencia

Zdroj: Association of International Marathons and Distance Races (2019)

Kritérium dosiahnutých časov

Dosiahnuté časy a štatistické ukazovatele z nich vyplývajúce, sú jedným z aspektov komparácie maratónov. V prípade maratónu v Košiciach je priemer najlepších 10 časov (do roku 2019) 2:07:54, čo je porovnateľná hodnota s maratónom v Ľubľane (2:07:55). Z porovnávaných maratónov je na tom lepšie o približne pol minúty Viedeň (2:07:19) a o viac ako minútu Eindhoven (2:06:40) i Praha (2:06:31); výrazne horší priemer o takmer 3 minúty má Porto (znevýhodnený absenciou najlepších bežcov kvôli účasti na maratóne v New Yorku). Najmenší rozdiel medzi 10. a 1. najlepším časom má maratón v Eindhovene, nasledovaný maratónom v Košiciach a Prahe (tab. 6).

Tab. 6. Desať najlepších časov na vybraných maratónoch do roku 2019

Poradie	Košice	Eindhoven	Ľubľana	Praha	Viedeň	Porto
1.	2:07:01	2:06:13	2:04:58	2:05:39	2:05:41	2:09:05
2.	2:07:07	2:05:46	2:07:29	2:05:58	2:06:36	2:09:08
3.	2:07:49	2:06:26	2:07:52	2:06:07	2:06:56	2:09:48
4.	2:07:49	2:06:27	2:08:06	2:06:18	2:06:58	2:09:51
5.	2:07:51	2:06:39	2:08:09	2:06:23	2:07:24	2:09:52
6.	2:08:08	2:06:43	2:08:19	2:06:25	2:07:31	2:09:54
7.	2:08:11	2:06:46	2:08:25	2:06:46	2:07:38	2:10:41
8.	2:08:12	2:06:58	2:08:33	2:07:03	2:07:44	2:11:08
9.	2:08:15	2:07:10	2:08:36	2:07:11	2:08:19	2:11:34
10.	2:08:33	2:07:32	2:08:41	2:07:17	2:08:20	2:11:48
Súčet	21:18:56	21:06:40	21:19:08	21:05:07	21:13:07	21:42:49
Priemer	2:07:54	2:06:40	2:07:55	2:06:31	2:07:19	2:10:17
Rozdiel medzi 10. a 1. poradím	0:01:32	0:01:19	0:03:43	0:01:38	0:02:39	0:02:43

Zdroj: Maratónsky klub Košice (2019), Association of Road Racing Statisticians (2019), vlastné výpočty

Vývoj časových rozdielov na MMM dokumentuje klesajúcu kvalitu bežcov. Oproti roku 2012, keď bol zaznamenaný súčet 10 najlepších časov 21:47:52, došlo do roku 2019 k poklesu takmer o 80 sekúnd (na úroveň roku 2005) a v porovnaní s 10 najlepšimi časmi na všetkých maratónoch v Európe v roku 2019 Košice zaostávali o 2,5 minúty. V roku 2019 bol časový rozdiel medzi 10. a 1. časom až 26 minút a medián časov 2:13:17 (tab. 7).

Z porovnávanej trojice vyšiel najlepšie maratón v Eindhovene, kde súčet 10 najlepších časov v roku 2019 síce poklesol oproti roku 2018 o približne 80 sekúnd na hodnotu 21:41:42 (o 90 sekúnd lepší čas ako v Košiciach v roku 2019), na druhej strane rozdiel medzi 10. a 1. časom bol len 9 minút (2019), čo je najlepšia hodnota spomedzi porovnávaných maratónov. Maratón v Ľubľane dosahuje lepšie časy v porovnaní s Košicami. Priemer 10 najlepších časov bol v roku 2019 lepší oproti Košiciam o 4 minúty, rovnako rozdiel medzi 10. a 1. bežcom v poradí vykazoval lepší výsledok o takmer 3 minúty v porovnaní s Košicami. Aj na základe týchto faktov sa maratóny v Ľubľane i Eindhovene pohybujú v rebríčku IAAF vyššie a konkurujú maratónu v Košiciach.

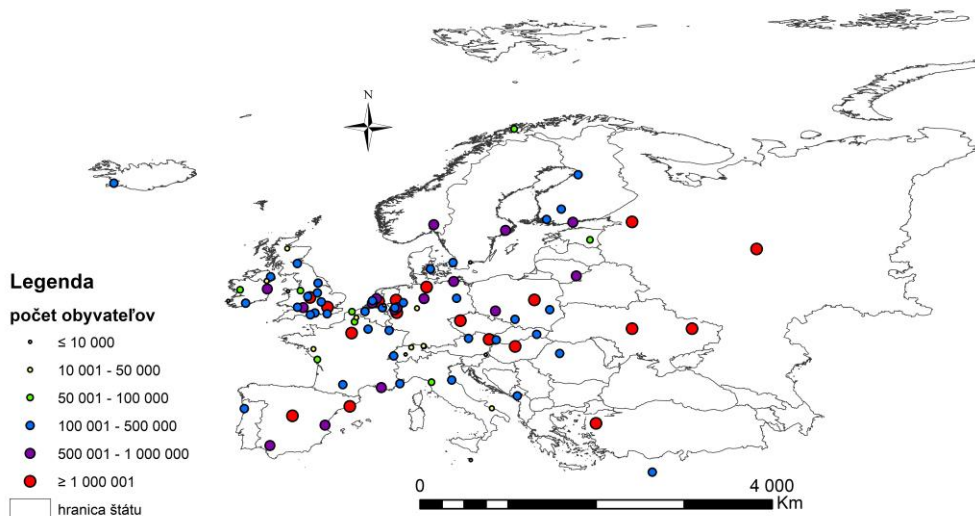
Tab. 7. Dosaiahnuté časy na MMM v Košiciach v rokoch 1985 – 2019

Rok	Súčet 10 najlepších časov	Priemer 10 najlepších časov	Rozdiel medzi 10. a 1. bežcom v poradí	Medián 10 najlepších časov
2019	23:06:06	2:18:37	0:26:13	2:13:17
2018	22:23:35	2:14:22	0:19:06	2:12:30
2017	22:00:18	2:12:02	0:13:39	2:10:21
2016	22:37:05	2:15:42	0:20:05	2:12:21
2015	22:46:46	2:16:41	0:26:23	2:12:33
2013	22:02:26	2:12:15	0:10:29	2:11:17
2010	23:33:55	2:21:23	0:26:27	2:21:03
2005	23:06:16	2:18:38	0:05:34	2:17:48
2000	23:34:56	2:21:30	0:14:05	2:22:41
1995	22:52:25	2:17:14	0:05:38	2:16:55
1990	24:13:39	2:25:22	0:09:16	2:25:30
1985	23:25:35	2:20:33	0:06:43	2:20:10
Súčet 10 najlepších časov na maratónoch v Európe v r. 2019	20:36:15	2:03:37	0:03:35	2:03:36

Zdroj: Maratónsky klub Košice (2019), vlastné výpočty

Kritérium počtu účastníkov

Celkový počet účastníkov patrí k hlavným kritériám pri hodnotení maratónov. Vzhľadom na extrémny záujem o účasť na najlepších svetových maratónoch v poslednom období, museli tieto prikrôčiť k stanoveniu limitov počtu prihlásených bežcov, kedy je potrebná buď včasná registrácia, kvalifikácia, prípadne istá forma lotérie. Počet bežcov v cieľi je na úrovni priemerne viac ako 75 % všetkých bežcov. V rámci Európy sú maratóny situované v celom spektre významných metropol (Londýn, Paríž, Berlín, Rím), v ďalších hlavných mestách a metropolách, ale aj v stredných a malých mestách a aj obciach do 5 000 obyvateľov. Svedčí to o výraznej variabilite z hľadiska veľkosti štruktúry miest, čo vplýva aj na rôznorodosť celkovej organizácie maratónov a dopadom na dynamiku mesta. Z hľadiska zastúpenia hlavných miest je v databáze IAAF podľa rankingu (2019) zapísaných 24 maratónov v hlavných mestách Európy, čo tvorí len 53 % z tejto kategórie miest (obr. 6).

Obr. 6. Maratóny v mestách Európy podľa počtu obyvateľov v roku 2019; Zdroj: City Population (2019), Association of Road Racing Statisticians (2019), vlastné spracovanie

V rámci komparácie uvádzame príklady 13 vybraných maratónov v Európe vrátane maratónov v krajinách V4. Metropoly susedných štátov patria do vyšších veľkostných kategórií miest oproti Košiciam, rovnako aj počet bežcov je vyšší, ale v celkovom hodnotení niektoré z nich zaostávajú za Košicami (Budapešť, Varšava, Krakov). Celkovým počtom účastníkov v hlavnej kategórii sú Košice porovnateľné s mestami Lubľana, Padova, Lausanne, Hannover a Graz (ten však v posledných rokoch zaznamenal pokles účasti). V Eindhovene bežalo v roku 2019 o 51 % viac bežcov ako v Košiciach. Maratóny v Prahe, Budapešti, Varšave a vo Viedni síce vykazujú účasť bežcov aj viac ako 3-krát vyššiu (tab. 8), relatívne (na počet obyvateľov) však za Košicami zaostávajú (tab.9). Najvýraznejší nárast počtu bežcov za sledované obdobie 1995 – 2019 dosiahol maratón v Prahe (v rokoch 1995 – 2009 až 7-krát, od roku 2010 rast len o 50 %). Výrazný rast účasti od založenia v roku 2002 zaznamenal aj Krakov. Najväčší rozptyl (hodnotu variačného koeficientu) v sledovaných rokoch vykazujú maratóny vo Varšave a v Krakove (viac ako 6 750 bežcov). V poslednom období už nedochádza k výraznému nárastu počtu bežcov. Väčšina porovnávaných maratónov za posledné roky stagnuje, resp. zaznamenáva pokles účasti (Košice, Budapešť, Varšava, Viedeň, Krakov, Lausanne, Terst, Graz) (tab. 8).

Tab. 8. Počet bežcov na vybraných európskych maratónoch v rokoch 1995 – 2019

rok/ lokalita	Košice	Praha	Budapešť	Varšava	Viedeň	Krakov	Graz	Padova	Lausanne	Hannover	Terst	Lubľana	Eindhoven
2019	1 604	7 301	4 532	4 692	5 693	5 630	549	1 244	1 207	2 222		1 556	2 423
2018	1 617	6 950	5 351	7 529	6 341	7 477	650	1 355	1 356	2 017	432	1 432	2 083
2017	1 547	6 510	5 415	5 459	6 320	5 614	678	1 541	1 261	1 967	399	1 488	2 140
2016	1 614	5 777	4 969	5 921	6 481	5 548	619	1 740	1 317	1 857	622	1 688	2 149
2015	1 379	5 871	5 604	6 491	5 949	4 581	714	1 374	1 273	1 809	666	1 813	2 022
2014	1 396	5 846	4 348	6 679	6 347	5 378	884	1 432	1 164	1 728	665	1 832	1 315
2013	1 545	5 766	3 991	8 506	6 878	4 414	1 011	1 733	1 401	1 532	643	1 632	1 416
2012	864	5 649	3 585	6 796	5 888	3 014	846	494	1 223	1 524	695	1 232	1 277
2011	823	5 296	2 984	4 061	5 942	3 205	622	569	1 287	1 544	681	1 204	1 278
2000	499	2 776	2 444	587	8 493	n	2 029	406	1 722	284	824	289	383
1995	549	519	n	779	4 952	n	n	n	171	207	n	n	n
Súčet	21 240	99 626	71 599	78 083	157 252	55 740	23 877	15 280	32 086	30 449	10 652	21 665	24 342
Priemer	849,6	3 985	2 983	3 123	6 290	3 096	1 038	764	1 283	1 217	532	902	1 014
VK	444,9	1 832,3	1 385,8	2 575,3	1 151,7	2 131,8	372,3	546,5	462,10	655,93	142,6	567,4	671,7
VR	1 055	6 782	3 794	3 913	741	4 912	-657	838	1 036	2 015	-824	1 403	1 994
%R/P do roku 2009	51,6	666,1	223,6	306,2	1,03	150,3	-30,6	-39,7	645,0	594,2	-33,5	240,8	73,6
%R/P v rokoch 2010-2019	109,1	43,0	101,3	126,6	25,5	209,3	-30,4	249,0	1,0	25,9	-29,6	23,8	99,5
%R/P do roku 2019	192,2	1 306,7	514,1	502,3	14,9	684,1	-54,5	206,4	605,8	973,4	-100,0	438,4	532,6

Zdroj: Association of Road Racing Statisticians (2019), vlastné výpočty;

Vysvetlivky: VK – variačný koeficient, VR – variačné rozpätie, %R/P – percentuálny rast/pokles, n – nezískané údaje, chýbajúce roky kvôli rozsahu skryté

Od svojho vzniku zaznamenal maratón v Košiciach dve významné lokálne maximá počtu bežcov, a to v 80. rokoch 20. storočia a od roku 2013. Rápidny nárast nastal v roku 1980 (1 095 bežcov mužov, v roku 1979 len 77). Od roku 2013 je počet štartujúcich stále vyšší ako 1 300. Pri zväžení veľkostnej kategórie usporiadateľských miest je vhodnejšie použiť relatívny počet účastníkov na 1 000 obyvateľov (tab. 9). Z porovnávaných maratónov jednoznačne najvyššiu hodnotu dosiahol v roku 2019 Eindhoven (10,5), nasledujú Lausanne, Krakov, Košice (6,7) a Praha (5,6), najnižšie hodnoty mali Viedeň (3,0), Varšava a Budapešť (obidve 2,6).

Tab. 9. Počet bežcov na 1 000 obyv. na vybraných maratónoch v rokoch 1995 – 2019

Rok/Mesto	Košice	Praha	Budapešť	Varšava	Viedeň	Krakov	Graz	Padova	Lausanne	Hannover	Terst	Lublana	Eindhoven
2019	6,7	5,6	2,6	2,6	3,0	7,4	1,7	5,9	8,8	4,3	n	5,3	10,5
2018	6,8	5,4	3,0	4,3	3,4	9,7	1,5	6,5	9,8	3,8	2,1	4,9	9,1
2017	6,5	5,1	3,1	2,9	3,4	7,3	1,6	7,3	9,2	3,7	2,0	5,3	9,4
2016	6,7	4,6	2,8	3,2	3,5	7,2	1,4	8,3	9,7	3,5	2,6	6,0	9,6
2015	5,8	4,7	3,2	3,6	3,3	6,0	1,7	6,5	9,5	3,5	2,8	6,5	9,1
2010	3,3	3,9	1,5	2,0	3,0	3,2	2,4	1,8	10,5	3,1	2,6	4,2	4,9
2005	2,2	2,9	1,6	1,0	3,2	1,2	3,3	1,6	15,3	2,6	1,5	2,6	2,7
2000	2,1	2,4	1,5	0,4	5,5	n	5,8	2,0	13,8	0,6	3,4	1,1	1,9
1995	2,3	0,4	n	0,5	3,2	n	n	n	1,4	0,4	n	n	n

Zdroj: vlastné výpočty; Vysvetlivky: n – nezistené údaje

Kritérium zastúpenia zahraničných víťazov

Ranking maratónu dopĺňa aj kritérium zastúpenia zahraničných víťazov a tiež počet bežcov, ktorí dosiahli čas lepší ako stanovený limit pre konkrétny rok. Domáci bežci sa v sledovanom období (1995 – 2019) stali víťazmi len v prípade Budapešti. Oveľa častejšie obsadzovali poradie od 20. miesta, resp. sa umiestnili v strednej a spodnej časti rebríčka. Neeurópski víťazi v sledovanom období mali najvyššie zastúpenie na maratónoch v Eindhovene a Prahe. Podiel domácich bežcov bol na maratóne v Košiciach na úrovni 78,7 % (pre porovnanie na maratóne v Bratislave ich v roku 2019 bolo 55,7 %), v Lubľane 52 % a v Eindhovene 44 %. Viac ako 62 % domácich bežcov bolo na maratóne v Budapešti, Krakove a Varšave. Vo všetkých porovnávaných maratónoch s výnimkou Budapešti a Varšavy dominujú od roku 1995, resp. 1996 bežci z Kene, nasledovaní bežcami z Etiópie. V prípade Košíc títo bežci zvíťazili na všetkých pretekoch od roku 2005. Skupina 15 – 20 Afričanov zvyčajne obsadzuje väčšinu miest v prvej desiatke bežcov. Finančné odmeny na maratóne v Košiciach získava prvých 10 mužov a 6 žien v konečnom poradí, pričom títo africkí bežci nepatria do najlepšej svetovej špičky. Z hľadiska finančnej motivácie maratón v Košiciach nemôže konkurovať najlepším svetovým maratónom. Maratón v Budapešti vykazuje najvyššie percento účasti domácich bežcov a tiež vysoký podiel domácich víťazov (od roku 1996 do 2018 až 16 domácich víťazov, čo je takmer 70 %), keď víťazov z Afriky bolo len 6. Vysoký počet domácich víťazov (11) vykazoval tiež maratón vo Varšave, ale od roku 2006 to boli len dvaja. Ostatné maratóny majú zastúpenie víťazov rozmanitejšie. Účasť na maratónoch v krajinách V4 charakterizuje silné zastúpenie domácich bežcov vo vyšších vekových kategóriách s časmi výrazne horšími oproti najlepším svetovým časom.

Kritérium pohlavia účastníkov

Ženy sa prvýkrát postavili na štart v Košiciach v roku 1980 (ženský maratón na letnej olympiáde v Los Angeles sa bežal prvýkrát až v roku 1984) (Koniar, Matia, Šimo, 2014). Postupne ich počet narastá a dnes podiel žien dosahuje priemerne 30 %, na niektorých významných maratónoch atakuje úroveň 50 % (Andersen, 2019). V porovnaní kontinentov dosahuje Európa najnižšie hodnoty – 22 % (Severná Amerika 44,8 %, Južná Amerika 26,3 %, Ázia, 27,9 %). Pre ilustráciu, v roku 2018 dokončilo maratón v Bostone 45 % žien zo všetkých pretekárov, v New Yorku to bolo 42 %, v Prahe a v Tokiu viac ako 22%. Maratón v Berlíne je známy vyššou účasťou žien (30 % v roku 2018; a od roku 2005 podiel žien neklesol pod 20 %), a tým je na úrovni svetového priemeru.

Pri komparácii maratónov v Košiciach, Eindhovene a Lubľane platí, že najvyšší podiel žien bol v Lubľane (v roku 2019 už druhýkrát vyšší ako 20 %). Túto hodnotu už pravidelne prevyšovali v posledných rokoch maratóny vo Viedni a v Prahe a v rokoch 2008 – 2012 aj Eindhoven, v ďalších rokoch nastal pokles (17,9 % 2019). Košice majú v tomto ukazovateli

najsľabšie zastúpenie, v roku 2019 dosiahli prvýkrát hodnotu 14 % a v roku 2010 prvýkrát prevýšili hodnotu 10 % (tab. 10). Naďalej platí, že väčšinu bežcov vo vybraných maratónoch tvoria muži (viac ako 80 %).

Tab. 10. Podiel mužov a žien na vybraných maratónoch v rokoch 1996 – 2019 v %

Mesto	Košice		Eindhoven		Lubľana		Praha		Viedeň	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
2019	86,0	14,0	82,1	17,9	78,5	21,5	77,6	22,4	77,6	22,4
2018	86,1	13,9	81,7	18,3	84,9	15,1	78,2	21,8	78,3	21,7
2017	86,3	13,7	83,7	16,3	87,2	12,8	77,7	22,3	78,3	21,7
2016	86,2	13,8	89,3	10,7	78,1	21,9	78,1	21,9	79,6	20,4
2015	89,2	10,8	85,4	14,6	88,2	11,8	81,6	18,4	81,2	18,8
2014	89,3	10,7	86,7	13,3	86,8	13,2	81,6	18,4	81,7	18,3
2013	89,5	10,5	85,9	14,1	82,5	17,5	83,2	16,8	81,2	18,8
2010	91,6	8,4	71,6	28,4	87,0	13,0	83,4	16,6	83,7	16,3
2005	93,5	6,5	n	n	90,3	9,7	86,2	13,8	85,5	14,5
2000	95,3	4,7	n	n	87,5	12,5	87,9	12,1	88,1	11,9
1996	95,6	4,4	n	n	94,8	5,2	91,8	8,2	92,2	7,8

Zdroj: vlastné výpočty; Vysvetlivky: n – nezistené údaje

Kritérium štruktúry účastníkov podľa štátov a miery diverzity

Medzinárodnú atraktivitu dobre dokumentuje štruktúra účastníkov podľa krajín. Štruktúra účastníkov vyjadruje rôzne vývojové štádia maratónu. Účastníkmi Košického maratónu boli v 80. rokoch 20. storočia dominantne bežci z krajín tábora socializmu (Česko, Poľsko, Maďarsko), ktorí tvorili viac ako 50 % všetkých účastníkov. Od roku 1990 sa zvyšoval podiel slovenských bežcov, čo je aj dôsledkom rozdelenia Československa, rastúceho počtu maratónov v Európe a rastúca (aj ekonomická) atraktivita nových maratónov. Významné zastúpenie si dlhodobo udržiavajú tri susedné krajiny (tab. 11), ale v posledných rokoch podiel bežcov z týchto krajín je nižší ako 15 %. Podiel bežcov z ostatných štátov po významnom raste začiatkom 90. rokov poklesol a udržiava sa v intervale 6 až 9 %. Miera diverzity na MMM v sledovanom období mala klesajúci trend (v roku 1980 mala hodnotu 0,57, v roku 2019 hodnotu 0,37), čo len dokazuje stagnáciu resp. pokles zahraničnej účasti (tab. 11). Výnimkami boli roky, kedy boli Košice nominované na európske mesto. V roku 2016 boli Košice Európskym mestom športu (takmer 19 % účastníkov z Česka, Poľska a Maďarska) a v roku 2013 boli Európskym hlavným mestom kultúry (takmer 26 % účastníkov z troch susedných krajín).

Tab. 11. Vývoj štruktúry účastníkov na MMM v Košiciach v rokoch 1980 – 2019

Štát/Rok	% Slovensko	% Česko, Poľsko, Maďarsko	% ostatné štáty	Miera diverzity*
2019	78,7	13,5	7,8	0,373
2018	81,1	13,1	5,8	0,327
2017	77,2	16,0	6,8	0,394
2016	73,6	18,9	7,5	0,446
2015	78,3	15,9	5,8	0,377
2014	72,3	21,8	5,9	0,459
2013	66,5	25,9	7,6	0,531
2012	74,3	18,1	7,6	0,435
2010	70,6	20,9	8,5	0,482
2005	55,6	35,0	9,4	0,600
2000	76,4	17,7	5,9	0,396
1995	71,3	17,9	11,7	0,479
1990	72,8	22,9	4,3	0,419
1985	64,4	30,0	5,6	0,500
1980	48,4	50,7	0,9	0,574

Zdroj: Maratónsky klub Košice (2019), vlastné výpočty

Pri tomto kritériu sa pri porovnaní Košického maratónu obmedzíme len na Lubľanu a Eindhoven. Maratón v Lubľane zaznamenal výrazný nárast nielen v počte účastníkov (porovnateľný s Košicami aj napriek krátkej dĺžke trvania), ale aj v zvýšení podielu zahraničných bežcov z 2,8 % bežcov v roku 1996 (hlavne z Talianska, Chorváti sa v úvodných ročníkoch takmer nevyskytovali aj z vnútropolitických dôvodov) až po vysokých 48,1 % (2019). Pričom viac ako 18 % tvoria bežci zo štátov bývalej Juhoslávie (najviac Chorváti – 11 %, nasledujú Srbi a bežci z Bosny a Hercegoviny). Z ostatných štátov majú najvyššie zastúpenie Taliani, Maďari, Briti a Belgičania. Miera diverzity vzrástla z hodnoty 0,27 v roku 1997 až na 0,7 v roku 2019, čo dokazuje rast medzinárodnej atraktivity. Maratón v Eindhovene je špecifický tým, že má veľmi silné zastúpenie bežcov zo susedného Belgicka (32 – 44 %), ktorí mali dokonca v niektorých rokoch vyššie zastúpenie ako domáci bežci. Medzi ostatné silnejšie zastúpené štáty patria Francúzsko, Veľká Británia, Poľsko, Taliansko a Grécko. Dominantné postavenie bežcov z Kene a Etiópie na maratónoch v Košiciach, Eindhovene či Lubľane stále pretrváva. Pri všetkých troch maratónoch je evidentné aj silné zastúpenie bežcov zo susedných krajín, resp. z politicky a historicky príbuzných bývalých zoskupení.

Kritérium vekovej štruktúry účastníkov

Maratón v Košiciach je v ostatnom období skôr pretekom bežcov vyšších vekových kategórií. Za posledných 50 rokov vzrástol mediánový vek mužov o 10 rokov na hodnotu 41 rokov (v roku 2019) (rovnako aj modus), v prípade žien ešte o rok viac (medián 42 rokov a modus 38 rokov) (tab. 12).

Tab. 12. Štruktúra účastníkov na MMM podľa mediánu a modusu veku v rokoch 1980 – 2019

Pohlavie	Všetci bežci				Bežci zo Slovenskej republiky			
	Muži		Ženy		Muži		Ženy	
Rok	medián veku	modus veku	medián veku	modus veku	medián veku	modus veku	medián veku	modus veku
2019	41	41	42	38	41	41	42	38
2018	41	48	37	37	40	40	37	37
2017	40	40	38	45	40	40	39	43
2016	40	39	38	44	39	39	38	44
2015	39	41	n	n	39	41	n	n
2014	39	42	38	30	39	40	38	34
2013	40	42	39	30	39	39	35,5	30
2010	40	33	33	29	39	39	33	29
2005	41	29	42	44	42	44	44,5	28
2000	43	46	40	52	45	46	41,5	52
1995	38	41	36	34	41	41	42,5	46
1990	38	39	32	26	40	41	33	38
1985	33	32	28	24	34	36	36,5	39
1980	32	31	29	24	34	31	30	24

Zdroj: Maratónsky klub Košice (2019), vlastné výpočty; Vysvetlivky: n – nezískané údaje

K výraznejšej zmene došlo v rokoch 1995 – 2000, kedy mediánový vek bežcov vzrástol o 5 rokov, čo spôsobila popularizácia behu, rast možností štartu pre širšie vekové skupiny, zmena sociálneho správania, demografické zmeny. Do roku 1985 väčšinu bežcov na MMM z bývalého Československa tvorili bežci z Česka (v roku 1960 – 69,5 %, 1970 – 61,2 %, 1980 – 53,9 %, 1985 – 31 %, 1990 – 22 %).

Maratón v Lubľane je na tom podobne ako maratón v Košiciach. V roku 2019 bol priemerný vek všetkých bežcov 42 rokov (medián 44 rokov) a najpočetnejší bežci boli tiež vo veku 42 rokov (pre staršie ročníky informácia o veku nie je k dispozícii). Maratón v Eindhovene vykazoval najviac bežcov v kategórii 35 až 45 rokov, priemerný vek bežcov bol 39 rokov (2019), (v roku 2018 to bolo 40 rokov), čo je mierne lepšia situácia v porovnaní s Košicami a Lubľanou.

Kritérium marketingu, finančnej prémie a iných bonusov

Maratóny sa stávajú aj spoločenským podujatím, ktoré priťahuje pozornosť divákov a koncentruje sa do historických centier metropol. Mnohé maratónske trate začínajú alebo končia pri významných monumentoch (napr. v Paríži pri Vítaznom oblúku; v Ríme je po trase viacero historických dominánt, v Prahe po nábreží Vltavy). Ak je maratón súčasťou významného športového podujatia, sú prípady, že jeho cieľová časť je situovaná na štadióne, ktorý nemusí byť v centre mesta. Počet divákov sa uvádza orientačne (spresnenie počtu by mohlo nastať využitím dronov, či iných informačných systémov) a nie vždy je dostatočne presný. Maratóny v niektorých metropolách sleduje popri trati viac ako milión divákov. Stránka maratónu v Eindhovene uvádza odhad až do 200 000 divákov, Ľubľana 40 000 až 50 000. Výrazný vplyv na účasť elitných bežcov v poslednom období majú predovšetkým finančné odmeny pre víťazov (tab. 13).

Tab. 13. Finančné provízie, prémie a sponzori vybraných maratónov v roku 2019

Mesto	Najvyšší počet bežcov	Odhad počtu divákov	Odmena pre víťaza (prepočet na eurá)	Bonusy za rekordy (prepočet na eurá)	Prémia za svetový rekord	Sponzori
Boston	35 868	500 000	150 000 USD (137 600 EUR)	150 000 USD (137 600 EUR)	50 000 USD (45 900 EUR)	Adidas, Special Olympics Massachusetts
New York	51 388	1 000 000+	100 000 USD (91 740 EUR)	500 000 USD (459 000 EUR)	n	Tata Consultancy Services (TCS)
Berlín	44 389	1 000 000	50 000 USD (45 900 EUR)	206 830 USD (190 000 EUR)	69 000 USD (63 300 EUR)	BMW, Adidas, Abbot, Giti
Chicago	44 610	1 700 000	100 000 USD (91 750 EUR)	420 000 USD (385 300 EUR)	75 000 USD (68 800 EUR)	Bank of America
Londýn	39 487	750 000	55 000 GBP (65 220 EUR)	850 000 GBP (1 008 000 EUR)	125 000 GBP (148 250 EUR)	Virgin Money
Tokio	n	690 000+	80 000 USD (73 400 EUR)	460 000 USD (422 000 EUR)	300 000 USD (275 200 EUR)	Tokio Metro
Košice	4 557	60 000	20 000 EUR	do 16 000 EUR	n	U.S. Steel
Eindhoven	2 500	160 000+	n	n	n	Gemeente Eindhoven, ASML
Ľubľana	24 372	40 000 +	90 000 EUR	n	n	Volkswagen
Praha	16 500	30 000+	15 000 EUR	10 000 EUR	100 000 EUR	Volkswagen
Viedeň	42 766	1 000 000	15 000 EUR	n	n	Erste Group, Hervis, Wien Energie
Budapešť	33 495	n	n	n	n	SPAR
Varšava	8492	n	25 000 PLN (5 900 EUR)	n	n	Powszechny Zakład Ubezpieczeń
Krakow	5630	n	20 000 PLN (4 700 EUR)	20 000 PLN (4 700 EUR)	n	Powszechny Zakład Ubezpieczeń
Graz	6582	40 000	n	n	n	Kleine Zeitung
Padova	n	n	3 000 EUR	n	n	Ali & Aliper, Nike
Lausanne	10 658	2 500	2 000 CHF (1 880 EUR)	n	n	Retraites populaires, Groupe mutuel
Hannover	26 792	n	6000 EUR	13 000 EUR	n	Hannover Airport
Terst	n	n	n	n	n	Generali
Porto	15 000	n	10 000 EUR	16 000 EUR	50 000 EUR	EDP - Energias de Portugal

Zdroj: Maratónsky klub Košice (2019), Association of Road Racing Statisticians (2019): International Running Calendar and runners' resources (2019), vlastné spracovanie; Vysvetlivky: sumy prepočítané a zaokrúhlené na menu euro podľa prepočítavacieho kurzu Národnej banky Slovenska k februáru 2020, n – nezískané údaje

V roku 2019 získal víťaz maratónu v Bostone 150 000 \$, v New Yorku 100 000 \$, v Tokiu 80 000 \$, v Berlíne 50 000 €, v Londýne 39 000 £, v Košiciach 20 000 € (ak dosiahne čas lepší ako 2:07:00) a víťaz maratónu v Prahe 15 000 €. Výšku finančnej provízie určujú organizátori pre konkrétny ročník, pričom istú formu ďalšieho finančného zvýhodnenia môžu mať domáci bežci, čo pripúšťajú aj pravidlá IAAF. S výnimkou 6 najlepších maratónov však nemožno povedať, že výška odmeny ovplyvňuje ranking.

Marketingovou stratégiou organizátorov je silná propagácia na báze reklamy, účasti známych osobností, pridávaním subdisciplín, charitatívnych akcií a pod. Maratón v Košiciach (v roku 2019 pod záštitou prezidentky, využíval aplikáciu od spoločnosti MYLAPS rovnako ako v Eindhovene, umiestnenie hudobných pódíí, maratónsky vlak z Bratislavy do Košíc, viac ako 1 000 usporiadateľov) vysielaný naživo v televízii (podmienka Silver label) má prispieť k medializácii podujatia. Rok 2020 priniesol zrušenie mnohých maratónov. Maratón v Košiciach sa však tradične uskutočnil, čím si zachoval kontinuitu.

Záver

Najstarší maratón v Európe v Košiciach nie je napriek stabilne dobrej pozícii vo svetovom rebríčku v jednoduchej situácii, a to aj vďaka rastúcej konkurencii. V 60. rokoch 20. storočia patril medzi vynikajúce podujatia, čo potvrdzovala účasť vrcholových bežcov. Aj keď jeho umiestnenie v rebríčkoch hodnotenia za posledných 15 rokov značne fluktuovalo, udržiava si relatívne stabilnú pozíciu v systéme maratónov Európy. No je treba poukázať na niekoľko dopadov, resp. istých zmien na základe súčasného vývoja. Argumentovať historickou dĺžkou trvania maratónu je už neadekvátne (aby Košice nedopadli ako Yonkers či Chiswick), lebo omnoho mladšie podujatia si vybudovali renomé aj za kratší čas. V našich geografických šírkach sa väčšina maratónov koná buď na jar alebo na jeseň. Práve v mesiaci október (z aspektu stabilného teplotného vývoja priaznivé obdobie) sa konajú i maratóny v Lubľane či Eindhovene, ktoré disponujú lepšou geopolitickou polohou v rámci Európy. Iste hrá úlohu aj to, že v Košiciach sa doteraz nepodarilo dosiahnuť čas pod úroveň 2:07:00, čo sa zase podarilo na podujatiach v Eindhovene, Prahe alebo vo Viedni.

Počtom bežcov je maratón v Košiciach porovnateľný s maratónmi v Padove, Lausanne, v rokoch 1996 – 2009 bol porovnateľný aj s Eindhovenom (tu však počet bežcov vzrástol za posledných 10 rokov o viac ako polovicu). Počtom bežcov na 1 000 obyvateľov zaberá maratón v Košiciach pozíciu medzi Lubľanou a Eindhovenom. Na druhej strane, na maratónoch v Budapešti, Varšave alebo Viedni je počet bežcov na 1 000 obyvateľov podstatne nižší ako v Košiciach. Diaľkové behy (kam patria aj maratóny) sú v súčasnosti vo svete doménou starších bežcov. Preto lepším indikátorom kvality je účasť najlepších bežcov (nielen z afrického kontinentu) a súčty napr. najlepších 10 časov, kde si Košice udržiavajú približne rovnakú pozíciu ako maratóny v Eindhovene, Viedni, Lubľane i Prahe. Vekový priemer bežcov rastie a niektoré maratóny v Európe (s výnimkou najlepšie hodnotených v rankingoch) sa stávajú podujatím skôr pre rekreačných bežcov umiestňujúcich sa v strednej a dolnej časti rebríčka, pričom priemerné výsledné časy sa zhoršujú. Na väčšine sledovaných maratónov v rokoch 1995 – 2019 (s výnimkou Budapešti a Varšavy) prevládajú víťazi z Afriky. Výraznejšie medzinárodný charakter má maratón v Eindhovene či Lubľane (to môže dokumentovať ich vyššiu atraktivitu, ale aj lepšiu dopravnú dostupnosť). Košice majú podiel domácich bežcov takmer 79 %, hoci pred rokom 1990 vďaka veľkej účasti bežcov z "tábora socializmu" bol tento podiel nižší. Veková štruktúra účastníkov, zastúpenie podľa pohlaví, účasť elitných bežcov sa mení v čase a odráža aj zvýšenú konkurenciu, priestorové rozšírenie maratónov, ekonomické a geopolitické zmeny. Miera diverzity maratónu v Košiciach klesá (miera diverzity 0,37 v roku 2019 oproti hodnote 0,57 v roku 1980) a je nižšia ako v prípade Lubľany (0,70 v roku 2019 oproti hodnote 0,05 v roku 1996) či Eindhovenu (miera diverzity 0,57 v roku 2019 oproti 0,66 v roku 2011). V prípade Medzinárodného maratónu mieru je dlhodobo zastúpená výrazná skupina

bežcov z krajín V4, Nemecka a Ukrajiny. Podľa pohlavia dominujú muži, čo platí pre všetky sledované maratóny, avšak Ľubľana a Eindhoven vykazujú v porovnaní s Košicami o viac ako 5 % vyšší podiel žien.

Organizátori maratónov sa rôznymi benefitmi či prémiami snažia na štartové pole dostať aspoň niekoľko elitných bežcov v snahe zvýšiť ranking maratónu. Maratóny v Ľubľane či Eindhovene v kontexte marketingu, sponzorov či informačnej dostupnosti dokázali pritiahnúť pozornosť a posilniť svoje postavenie.

Košický maratón nemôže konkurovať počtom účastníkov najmasovejším maratónom, ale konkuruje maratónom, ktoré v okolitých (porovnateľných) krajinách organizujú populačne väčšie mestá. Je pozoruhodné, ako dlho si MMM udržuje vysoké postavenie v rankingu IAAF. Významná časť vysvetlenia úspechu spočíva v kombinácii jeho charakteristík: okrem dlhej tradície je to aj vysoký relatívny počet bežcov a divákov. V rámci veľkostne porovnateľných miest jedine maratón v Ľubľane ten košický výrazne prevyšuje. Maratón v Ľubľane okrem lepšej geografickej polohy na styku západnej a stredovýchodnej Európy vykazuje aj podstatne vyššiu účasť v doplnkových disciplínach, vysoký podiel zahraničných účastníkov a celkovo väčší objem financií na odmeny. Hoci ide o mladé podujatie, môže byť aj pre "starobyľý" košický maratón inšpiráciou.

V roku 2020 sa bežal v poradí 97. ročník Medzinárodného maratónu mieru. Je podstatné, aby ho nedefinovala historická nostalgia ani utopická budúcnosť. Pozitívom je, že v kontexte svetovej pandémie sa maratón v roku 2020 uskutočnil so striktnými obmedzeniami ako jeden z mála maratónov.

Zoznam literatúry

- ANDERSEN, J. J. 2019: Marathon Statistics 2019: *Worldwide Marathon Statistics* [cit. 2019-12-31]. Retrieved from: <https://runrepeat.com/research-marathon-performance-across-nations>.
- ASSOCIATION OF ROAD RACING STATISTICIANS 2019: *Marathon Comparisons*. [cit. 2019-11-25]. Retrieved from: <https://arrs.run/RaceComp2.htm>.
- ASSOCIATION OF INTERNATIONAL MARATHONS AND DISTANCE RACE 2019: *Race dates* [cit. 2019-04-27]. Retrieved from: <https://aims-worldrunning.org/calendar.html>
- AUGUSTIN J. P. 1995: *Sport, Géographie et Aménagement*. Paris (Nathan).
- BAČÍK, V., KLOBUČNÍK, M. 2013: History of Tour de France from the Geographical Point of View. *Sport Science Review*, 22(3-4), 255-277. DOI: <https://doi.org/10.2478/ssr-2013-0013>.
- BAČÍK, V., KLOBUČNÍK, M. 2017: Stage finishes – Mapping the locations and results of Tour de France (1903 – 2016). *Journal of Maps*, (13)1, 82-89. DOI: <https://doi.org/10.1080/17445647.2017.1381193>.
- BAČÍK, V., KLOBUČNÍK, M., MIGNOT, J.-F. 2019: What made the tour successful? Competitive balance in the tour de France, 1947–2017. *Sport in Society*, 22(5), 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1621844>.
- BALE, J. 1982: *Sport and Place: A Geography of Sport in England, Scotland and Wales*. London (Hurst).
- BALE, J. 1990: In the shadow of the stadium: Football grounds as urban nuisance. *Geography*, 75(4), 325-334.
- BALE, J. 2003: *Sports Geography*. Second edition. London (Taylor&Francise Library).
- BAŠOVSKÝ, O., LAUKO, V. 1980: *Úvod do regionálnej geografie*. Bratislava (Slovenské pedagogické nakladateľstvo).
- BURLEY, T. 1966: A note of the geography of sport. *The Professional Geographer*, 14(1), 55-56. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.0033-0124.1962.00055.x>.

- CIDELL, J. 2017: Running road races as transgressive event mobilities. *Social & Cultural Geography*, 15(5), 571-583. DOI: <https://doi.org/10.1080/14649365.2014.908236>.
- CITY POPULATION 2018: *Population Statistics in Maps and Charts for all Countries in Europe* [cit. 2019-08-07]. Retrieved from: <https://www.citypopulation.de/Europe.html>.
- EUROPE MARATHON LIST 2018: *European Marathons* [cit. 2019-04-27]. Retrieved from: <http://www.marathonrunnersdiary.com/races/europe-marathons-list.php>.
- EUROPE MARATHON CALENDAR 2018 – 2019: Marathons held in Europe [cit. 2019-10-25]. Retrieved from: <https://marathons.ahotu.com/calendar/marathon/europe>.
- HILDERBRAND, J. 1919: *The Geography of Games*. National Geographic Magazine, 32(2), 98-143.
- HORVÁT, Z. 2011: *Vývoj a súčasnosť bežeckých pretekov v meste Bratislava – bachelor thesis*. Bratislava (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta).
- IAAF 2019: *Road Race Labels Regulation 2019* [cit. 2019-08-26]. Retrieved from: <http://dt9guucc6nuua.cloudfront.net/competitioninfo/c2127e60-9aa4-40d9-bd90-43fd7db3d607.pdf>.
- JONES, H., JAMES, J. 2012: *Maratony najvýznamnejší a nevyhľadávanejší*. Praha (Slovart).
- KLOBUČNÍK, M., PLEŠIVČÁK, M., VRÁBEL, M. 2019: Football clubs' sport performance in the context of their market value and GDP in the European Union regions. *Bulletin of Geography, Socio-economic Series*, 45(45), 59-74. DOI: <https://doi.org/10.2478/bog-2019-0024>.
- KONIAR, B., MATIA, B., ŠIMO, M. 2014: *Medzinárodný maratón mieru – 90 rokov v príbehoch, faktoch a číslach*. Košice (Progress Promotion).
- KOREC, P. 2013: *Pozícia Bratislavy a jej regiónu v regionálnej štruktúre Slovenska*. In Buček, J., Korec, P. eds. *Moderná humánna geografia mesta Bratislava: priestorové štruktúry, siete a procesy*. Bratislava (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta), pp. 27-54.
- KOŠČO, M. 2018: *Významné športové podujatia a ich vplyv na dynamiku rozvoja svetových metropol – písomná práca k dizertačnej skúške*. Bratislava (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta).
- KOVÁČ, I. 2009: *Organizovanie športových podujatí v urbánnom priestore*. [cit. 2018-01-22]. Retrieved from: <http://www.sportcenter.sk/stranka/organizacia-sportovych-podujati-v-urbannom-priestore>.
- LEHRMAN, H. 1940: The geographic origin of professional baseball players. *Journal of Educational Research*, 34(2), 130-138.
- MAGUIRE, J. 2005: *Power and Global Sport: Zones of prestige, emulation and resistance*. London (Routledge).
- MARATÓNSKY KLUB KOŠICE 2017: *Výsledky Maratón* [cit. 2018-08-21]. Retrieved from: <https://www.kosicemarathon.com/maraton-2019/>.
- MARATÓNSKY KLUB KOŠICE 2019: *Výsledky Maratón* [cit. 2019-11-20]. Retrieved from: <https://www.kosicemarathon.com/maraton-2019/>.
- QVISTRÖM, M. 2017: Competing geographies of recreational running: The case of the “ jogging wave” in Sweden in the late 1970s. *Health & Place*, 46, 351-357. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2016.12.002>.
- RAVENEL, L. 1998: Hiérarchies urbaines, hiérarchies sportives. *L'Espace Géographique*, 27(4), 339-348.
- RECLUS, E. 1879: *Géographie Universelle La terre et les hommes*. L'Europe du Nord-Ouest. Librairie Hachette et Cie. Paris.
- ROONEY, J. 1969: Up from the Mines and out from the prairies: some geographical implications of football in de US. *Geographical Review*, 59(4), 471-492. DOI: <https://doi.org/10.2307/213858>.

- SLAVÍK, V., KOŠČO, M. 2015: Košice ako tradičná a významná metropola bežeckého maratónu. In Kulla, M., Novotný, L. eds. *Zborník abstraktov zo 7. medzinárodného geografického kolokvia*. Košice (Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach), p. 31.
- SLAVÍK, V., KOŠČO, M. 2018: Vývoj TOP svetových a európskych maratónov. In Križan, F., Šveda, M. eds. *Geografia na vzostupe?* Bratislava (Univerzita Komenského v Bratislave), p. 93.
- SLAVÍK, V., MIČIETOVÁ, E. 2002: Crossborder running races as a cross-border cooperation. *Proceedings of the International Colloquy: State Border Reflection by Border Region Population of V4 States*. Nitra (Constantine the Philosopher University), 72-78.
- SLEPIČKOVÁ, I., SLEPIČKA P. 2012: Kde hľadať počátky moderného športu. *Geografické rozhledy*, 21(4), 2-5.
- TOMEŠ, J. 2012: Sport a geografie I. *Geografické rozhledy*, 21(4), 6-9.
- TOMEŠ, J. 2011 – 2012: Sport a geografie II. *Geografické rozhledy*, 21(4), 18-20.
- TUŽIŇČIN, M. 2013: *Mestské maratóny vo svetových metropolách – diplomová práca*. Bratislava (Univerzita Komenského, Prírodovedecká fakulta).
- WALTERSPIELER, M. 1982: Le football lorrain. L'espace géographique d'un sport régional, *Revue Géographique de l'Est*, 22(3-4), 307-313.
- WISE, N., KOHE, G. Z. 2018: Sports geography: new approaches, perspectives and directions. *Sport and Society*, 1-11. DOI: <https://doi.org/10.1080/17430437.2018.1555209>.
- WORLD ATHLETICS 2019: Competition Performance Ranking [cit. 2019-07-25]. Retrieved from: <https://www.worldathletics.org/records/competition-performance-rankings>.
- YOUNG, K. 2016: The 2015 *Marathoners of the Year* [cit. 2018-07-26]. Retrieved from: <https://www.runnersworld.com/elite-runners/the-2015-marathoners-of-the-year>.
- ZUBRICZKÝ, G. 1996: Príspevok k analýze regionálnej diferenciacie Slovenska na príklade profesionálneho športu. *Acta Facultatis Rerum Naturae Universitatis Comenianae, Geographica*, 39, 247-253.

Príspevok bol pripravený s podporou projektu VEGA č.1/0745/16 „Autonómnosť, vzájomná závislosť a interakcie priestorových systémov“.

Adresy autorov

doc. RNDr. Vladimír Slavík, CSc.
Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Mlynská dolina, Ilkovičova 6, 84215 Bratislava
Slovenská republika
vladimir.slavik@uniba.sk

RNDr. Milan Koščo, PhD.
Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Mlynská dolina, Ilkovičova 6, 84215 Bratislava
Slovenská republika
kosco4@uniba.sk